

DÜZEY 2 SINIFLANDIRMASINDA BÖLGE İÇİ GELİŞMİŞLİK FARKLILIKLARI: TRB1 ÖRNEĞİ*

Mehmet TEMİZ

Fırat Kalkınma Ajansı

Uzman

E-posta: mehmet.temiz@fka.org.tr

Özet

Ülkemizde bölgesel gelişme politikaları 28.08.2002 tarih ve 2002/4720 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) ile başlamıştır. İBBS kapsamında Türkiye Düzey 1,2,3 istatistikî sınıflarına ayrılmıştır. Düzey 2 birimleri, Düzey 3 kapsamındaki illerin gruplandırılması sonucunda oluşan 26 bölgedir. Bilindiği üzere Türkiye, gerek bölgeler arası gerekse bölge içi gelişmişlik farklılıkları ile mücadele etmektedir. Fırat Kalkınma Ajansının görev alanına giren Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illeri arasındaki gelişmişlik farklılıkları fazlasıyla dikkat çekmektedir. Bölgesel kalkınma politikalarının başarılı bir şekilde uygulanması açısından bu farklılıkların derinlemesine analiz edilmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada, söz konusu gelişmişlik farklılıklarının nedenleri, boyutları, sonuçları ve bu farklılıkların giderilmesine yönelik tedbirlerin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İBBS, Düzey 2, TRB1, gelişmişlik farklılıkları, bölgesel kalkınma politikaları.

Alan Tanımı: Bölge İçi Gelişmişlik Farkları

* Bu bildiri Fırat Kalkınma Ajansı tarafından 22-23 Eylül 2011 tarihinde Malatya'da düzenlenen Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı'nda sunulmuştur.

Abstract

Regional Development Policies in Turkey has been started by the NUTS which is inured with 2002/4720 Number Cabinet Decision. In NUTS determination Turkey has been divided into 3 sections. Nuts 2regions are 26 regions that consist of 81 cities .As known, Turkey struggles with both regional and intra-regional development differences. Between Bingöl, Elazığ, Malatya and Tunceli which are in the Fırat Development Agency's area there are important development differences . In order to apply regional development policies successfully, these differences have to be analyzed thoroughly. In this paper, we will analyse the reasons, size and actions to overcome such development differences.

Keywords: NUTS,TRB1, Differences in terms of development, Regional Development Policies

JEL Code: O18,R12,R58

1- GİRİŞ

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması; Bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistikî veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde tanımlanmıştır. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasında iller "Düzey 3" olarak tanımlanmış; ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri ile dikkate alınarak "Düzey 1" ve "Düzey 2" olarak gruplandırılmak suretiyle hiyerarşik İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması yapılmıştır. (2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı)

"Düzey 3" kapsamındaki İstatistikî Bölge Birimleri 81 adet olup il düzeyindedir. "Düzey 2" İstatistikî Bölge Birimleri, "Düzey 3" kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adettir. "Düzey 1" İstatistikî Bölge Birimleri ise "Düzey 2" İstatistikî Bölge Birimlerinin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 12 adettir. (2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı)

Her ne kadar "Düzey 1" ve "Düzey 2" sınıflandırması yapılırken ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren illerin bir araya geldiği belirtilse de, illerin

sınıflandırılmasında coğrafi yakınlıkların diğer kriterlere göre çok daha fazla etkili olduğu söylenmelidir. Bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi amacıyla oluşturulan bu sınıflama, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarıyla birlikte bölge içi gelişmişlik farklılıklarını da su yüzüne çıkarmaktadır. Nitekim Bölgesel politikalar oluşturulurken hem bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıkları hem de bölge içindeki dengesizliklerin dikkate alınması gerekmektedir.

Türkiye’de bölgeler ve illeri ve hatta ilçeler arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel gelişme süreci farklılıklar göstermekte olup, birimler arasında ciddi sosyo-ekonomik farklılıklar söz konusu olmuştur. Bu eşitsizliklerin giderilebilmesinde başlangıç noktası, gelişme farklılıklarının nedenlerinin ve boyutunun ortaya konulmasıdır. Bu çalışmada öncelikle, gelişmişliğin ölçülmesi ile için kullanılan ölçütlerin neler olduğu ve bu ölçütlerin zaman içinde kullanımları ile ilgili değişim incelenecektir. Daha sonra ülkemiz ve TRB1 özelinde aşağıda sıralanan sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksleri sırasıyla incelenerek bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklılıklarının boyutları yorumlanacaktır. Sonuç olarak, söz konusu farklılıkların nasıl giderilmesi gerektiği üzerine öneri ve tedbirler belirlenecektir.

2- GELİŞMİŞLİK FARKLILIĞININ ÖLÇÜLMESİ

Gelişmişliğin nasıl ölçüleceği ekonomideki tartışmalı konulardan biridir. 1970’lere kadar kişi başı GSYİH (veya GSMH) gelişmenin temel ölçülerinden biri olarak kabul edilirken bu yıldan itibaren insani gelişimin ölçülmesinde tek başına bu kıstasın yeterli olup olmadığı tartışılmaya başlanmıştır. Sonuçta, sadece GSYİH veya GSMH ülkedeki gelirin nasıl dağıldığı, yoksulluğun ne boyutta olduğu konusunda yeterince fikir vermemektedir. Kişi başına gelir kıstasına alternatif olarak düşünülen Beşeri Sermaye Endeksi (Human Development Index, HDI) kavramsal açıdan zayıf görüldüğünden eleştirilere maruz kalmış ve etkin olarak kullanılamamıştır. Son olarak, birden fazla değişkenin (*Ekonomik büyüme, eğitim, sağlık, kültür, erişilebilirlik, ticari kapasite, iletişim*) kullanıldığı sosyo-ekonomik gelişmişlik endekslerinin oluşturulduğu Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis, PCA) gelişmişliğin ölçülmesinde yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Ülkemizde de bölge, il ve ilçe bazında gerçekleştirilen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi çalışmalarında söz konusu yöntem uygulanmaya başlamıştır. Biz de bu çalışmada genelde Türkiye ve özelde TRB1 bölgesi illerinin (Malatya, Elazığ, Tunceli, Bingöl) sosyo-ekonomik gelişmişlik

düzeylerini ölçerken daha önce gerçekleştirilmiş; “İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003), “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004), Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2010), ve Uluslar arası Rekabet Araştırmaları Kurumu tarafından 2007 yılından itibaren hazırlanan İller Arası Rekabetçilik Endeksi çalışmalarından faydalanılmıştır.

3- GELİŞMİŞLİK FARKLILIĞININ NEDENLERİ, BOYUTLARI

Daha önce de bahsettiğimiz gibi gelişmişlik sadece ekonomik gelişme boyutuyla ele alınacak bir olgu değildir. Gelişmişliği ölçerken ekonomik, sosyal ve kültürel yapının (üretim, ticaret kapasitesi, eğitim ve sağlık imkânlarının ve sosyal olanakların niteliği), coğrafi yapının (iklimin, yükseltinin, denize göre konumun) derinlemesine analiz edilmesi gerekmektedir.

İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Çalışması (2010) ve İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)

Analizimize ilk olarak iller bazında gelişmişliğin ölçüldüğü en güncel çalışma olarak karşımıza çıkan Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğretim Elemanları tarafından hazırlanan illerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması ile başlayacağız.

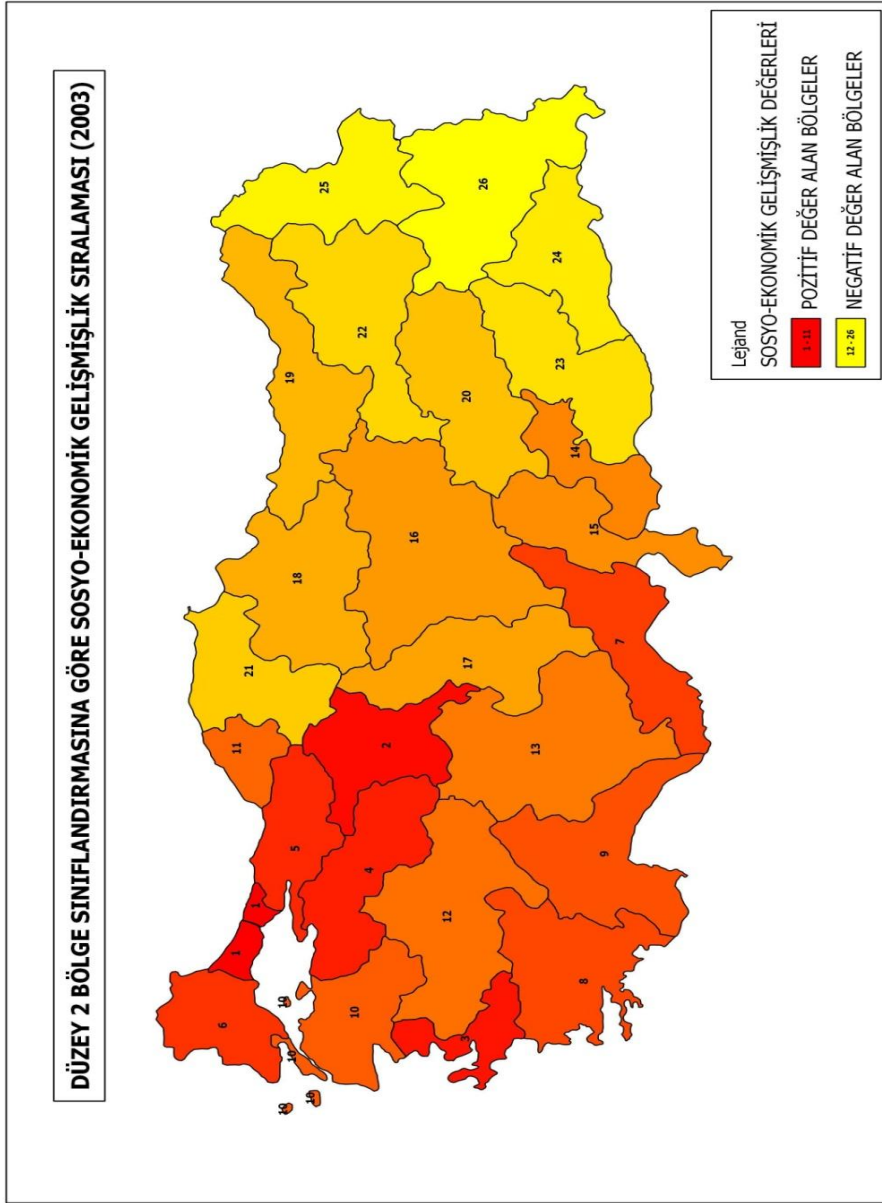
Aşağıdaki tabloda çalışmada oluşan, 81 ile ait endeks değerleri ile bu değerlere göre oluşan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamaları yer almaktadır:

Tablo 1 İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2010)

Sıra	İl	Endeks	Sıra	İl	Endeks
1	İstanbul	17.1245	42	Nevşehir	-0.2616
2	Ankara	13.3247	43	Kastamonu	-0.3892
3	İzmir	9.2423	44	Afyonkarahisar	-0.3938
4	Kocaeli	8.5219	45	Sivas	-0.4488
5	Bursa	5.7950	46	Elazığ	-0.8997
6	Eskişehir	5.4807	47	Malatya	-0.9008
7	Antalya	5.1158	48	Çankırı	-0.9061
8	Muğla	3.6780	49	Sinop	-1.1215
9	Bolu	3.6312	50	Çorum	-1.1268
10	Tekirdağ	3.5553	51	Osmaniye	-1.1892
11	Denizli	3.4636	52	Erzincan	-1.2898
12	Isparta	3.0835	53	Bartın	-1.4700
13	Kırklareli	3.0434	54	Aksaray	-1.4828
14	Edirne	2.9301	55	Niğde	-1.5252
15	Bilecik	2.7733	56	Giresun	-1.6070
16	Çanakkale	2.6545	57	Kahramanmaraş	-1.7012
17	Yalova	2.6408	58	Tokat	-1.8371
18	Adana	2.6245	59	Kilis	-2.4608
19	Kayseri	2.4042	60	Ordu	-2.4979
20	Aydın	2.2610	61	Erzurum	-2.5724
21	Burdur	2.2574	62	Yozgat	-2.7304
22	Mersin	2.1565	63	Tunceli	-2.8327
23	Balıkesir	2.1406	64	Gümüşhane	-2.8523
24	Konya	2.0486	65	Bayburt	-3.0414
25	Manisa	1.8884	66	Diyarbakır	-3.7639
26	Sakarya	1.7031	67	Adıyaman	-3.8313
27	Zonguldak	1.4035	68	Batman	-4.1247
28	Karabük	1.3401	69	Şanlıurfa	-4.6074
29	Uşak	1.1997	70	Ardahan	-4.7460
30	Karaman	0.9203	71	Iğdır	-4.8515
31	Kırıkkale	0.7540	72	Kars	-4.9092
32	Samsun	0.5417	73	Siirt	-5.1654
33	Gaziantep	0.4191	74	Mardin	-5.3043
34	Kütahya	0.3115	75	Bingöl	-5.7479
35	Hatay	0.2870	76	Van	-5.8239
36	Trabzon	0.1402	77	Bitlis	-5.9739
37	Rize	0.1379	78	Şırnak	-6.3983
38	Amasya	0.0346	79	Hakkari	-6.4263
39	Düzce	-0.1387	80	Ağrı	-6.5364
40	Artvin	-0.2353	81	Muş	-6.6496
41	Kırşehir	-0.2598			

Kaynak: Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2010)

Şekil 1 Düzey 2 Bölge Sınıflandırmasına Göre Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Kaynak: İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)

Görüldüğü üzere 2003 yılında gerçekleştirilen İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'nın yeniden gözden geçirilerek sadece iller bazında değerlerin yeniden hesaplandığı Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2010) çalışmasında önceki çalışmada olduğu gibi, TRB1 illeri sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında orta ve sonlarda yer almaktadır. 81 il arasında Elazığ ili 46, Malatya 47, Tunceli 63, ve Bingöl 75'inci sıralarda yer almaktadır.

Tablodan ve Şekil 1'deki haritadan da görüldüğü üzere illerin coğrafi yerleşimleri ile gelişmişlik düzeyleri arasında açıkça görülebilen bir korelasyon söz konusudur. Örneğin sıralamada ilk beşte bulunan İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Bursa illeri Türkiye'nin batısında yer alırken sıralamanın son beşinde bulunan Muş, Ağrı, Hakkâri, Şırnak ve Bitlis illeri Türkiye'nin doğusunda yer almaktadır. (Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2010) Sıralamada 33. sırada yer alan Gaziantep iline kadar doğu ve güneydoğu bölgelerindeki illerin ilk sıralarda yer almadığı dikkat çekmektedir. Sıralamadaki son 16 il incelendiğinde, bu illerin tamamının Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bulunduğu görülmektedir.

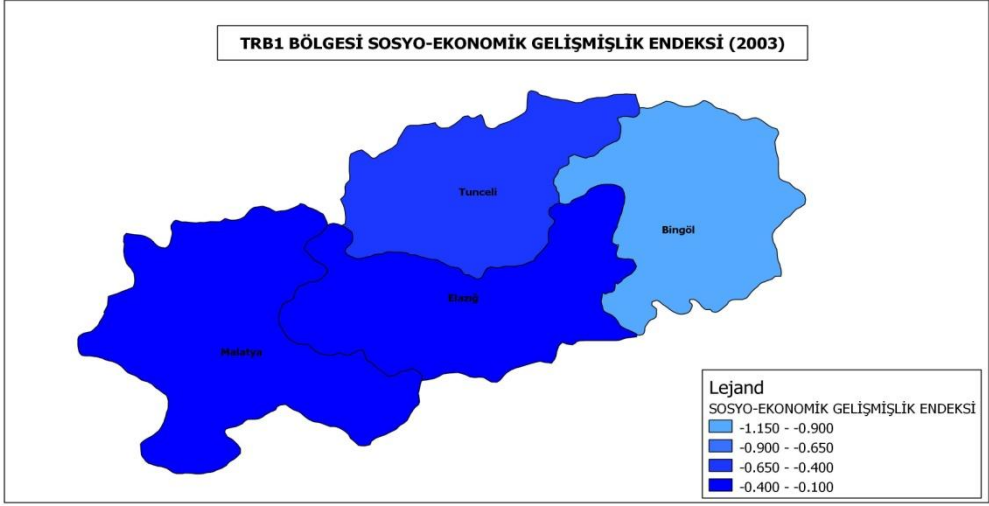
TRB1 Bölgesinde yer alan illerin son yedi yıldaki gelişimlerini görmek açısından, 2003 yılında gerçekleştirilen Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Araştırması ile 2010 yılındaki çalışmanın sonuçlarını aşağıdaki tabloda ve haritalarda gözlemleyebiliriz:

Tablo 2 2003 ve 2010 Yılları Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Karşılaştırması

İller	2003 Araştırması		2010 Araştırması		1996-2003 Sıra Değişimi	2010 Sıra Değişimi
	Sıra	Endeks	Sıra	Endeks		
Bingöl	76	-1.12469	75	-5.7479	2	1
Malatya	41	-0.22627	47	-0.9008	-1	-6
Elazığ	36	-0.10131	46	-0.8997	-1	-10
Tunceli	52	-0.40003	63	-2.8327	12	-11

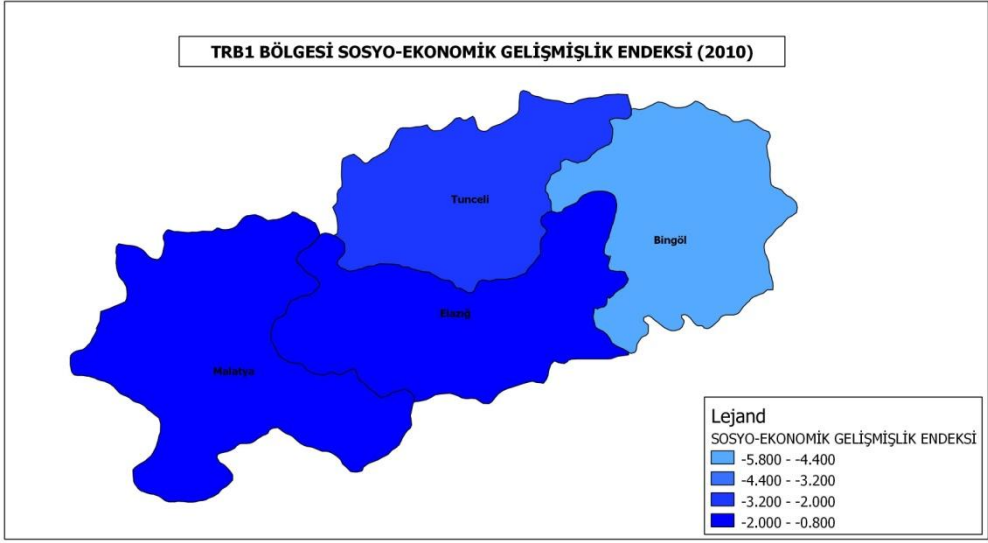
Kaynak: *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)*
Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2010)

Şekil 2 TRB1 Kapsamındaki İllerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri (2003)

Kaynak: İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)

Şekil 3 TRB1 Kapsamındaki İllerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri (2010)

Kaynak: Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2010)

2003 yılına göre sıralamada geriye düşen illerden en önemlileri olarak şüphesiz Tunceli ve Elazığ illeri görülmektedir. 1996 yılındaki çalışmayla karşılaştırıldığında 2003 yılında 12 sıra yükselen Tunceli'nin yoğun göç veren bir il olduğunu belirterek sıralamadaki yükselmesinin nedeninin ildeki nüfus azalışı olduğunu tespit etmişlerdir. Tunceli ili binde -25,3 'lük net göç hızı ile en çok göç veren illerdendir. Fakat ilde özellikle eğitim ve sağlık göstergelerinin kötüleşmesi mevcut sıralamada Tunceli'nin 11 basamak gerilemesine neden olmuş ve Tunceli ili 1996'daki konumuna geri dönmüştür. (Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2010)

Sıralamada 10 basamak gerileyen Elazığ ise göç veren il olmasına rağmen kişi başına düşen sağlık değerleri kötüleşmiş olması sıra kaybetmesine neden olmuştur. Ayrıca Elazığ ilinde kişi başı sanayi elektrik tüketimi değişkeninde azalma ve temel bileşendeki ağırlığı negatif olan yeşil karta sahip nüfus oranında da artma gözlenmiştir. (Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2010)

Malatya ili net göç hızı negatif olduğu halde sıralamada düşüş gösteren illerdendir. Sağlık göstergelerinde kötüleşme ve doğurganlık hızında meydana gelen artışın buna sebep olduğu söylenebilir. Ayrıca Malatya ilinde, endekste negatif etkisi olan yeşil karta sahip nüfus oranında da önemli oranda artış gözlenmiştir. (Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2010)

2003 yılındaki sonuçlara göre dört TRB1 ilinin dördünde de endeks değerlerinde azalışlar görülmüş ve Bingöl ili haricindeki illerde sıralamada ciddi gerilemeler görülmüştür.

İlçe Bazında Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004)

İl bazındaki incelemenin yanı sıra ilçeler bazında gelişmişlik seviyelerini görmek adına, 2004 İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na göre ilçeler sıralamasında bölgemiz ilçelerinin durumunu gözden geçirmekte de fayda olabilir:

Tablo 3 İlçelere Göre Gelişmişlik Düzeyleri

İl	İlçe	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
BİNGÖL	Kığı	276	3	0,12384
BİNGÖL	Merkez	344	3	-0,04734
BİNGÖL	Yayladere	414	3	-0,17023
BİNGÖL	Yedisu	779	6	-0,89771
BİNGÖL	Genç	800	6	-1,02405
BİNGÖL	Solhan	819	6	-1,14030
BİNGÖL	Karlıova	820	6	-1,15444
BİNGÖL	Adaklı	841	6	-1,31228
ELAZIĞ	Merkez	71	2	1,38624
ELAZIĞ	Ağın	233	3	0,28672
ELAZIĞ	Keban	323	3	0,01661
ELAZIĞ	Kovancılar	429	3	-0,20055
ELAZIĞ	Karakoçan	599	4	-0,50382
ELAZIĞ	Maden	615	4	-0,53517
ELAZIĞ	Alacakaya	626	4	-0,55474
ELAZIĞ	Sivrice	687	5	-0,65316
ELAZIĞ	Baskil	691	5	-0,66115
ELAZIĞ	Palu	757	6	-0,81209
ELAZIĞ	Arıcak	831	6	-1,21134
MALATYA	Merkez	37	2	2,01459
MALATYA	Yeşilyurt	353	3	-0,06595
MALATYA	Arapkir	437	3	-0,20747
MALATYA	Battalgazi	493	4	-0,30686
MALATYA	Hekimhan	598	4	-0,50327
MALATYA	Darende	627	4	-0,55572
MALATYA	Doğanşehir	654	5	-0,61192
MALATYA	Akçadağ	675	5	-0,64078
MALATYA	Kuluncak	708	5	-0,70015
MALATYA	Yazıhan	731	5	-0,74587
MALATYA	Kale	744	5	-0,77807
MALATYA	Arguvan	748	5	-0,78794
MALATYA	Doğanyol	750	5	-0,78937
MALATYA	Pötürge	823	6	-1,16639

TUNCELİ	Merkez	97	2	1,12096
TUNCELİ	Hozat	340	3	-0,02648
TUNCELİ	Ovacık	377	3	-0,10444
TUNCELİ	Pülümür	432	3	-0,20297
TUNCELİ	Nazımiye	510	4	-0,34895
TUNCELİ	Çemişgezek	518	4	-0,36460
TUNCELİ	Pertek	586	4	-0,47705
TUNCELİ	Mazgirt	711	5	-0,70316

Kaynak: İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004)

İlçe bazında gelişmişlik sıraları incelendiğinde Bingöl Merkez ilçenin Genç ilçesine göre daha az gelişmiş olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca Elazığ, Malatya ve Tunceli Merkez İlçelerinin haricinde ilk 200 ilçe arasında bir ilçe bulunmamaktadır. TRB1 Bölgesi içerisinde yer alan ilçelerin büyük bir çoğunluğu son sıralarda yer almaktadır. İller sıralamasında olduğu gibi ilçeler arasındaki sıralama incelendiğinde Malatya ve Elazığ illerinin Bingöl ve Tunceli'ye göre daha fazla gelişmiş olduğu görülmektedir.

İllerarası Rekabetçilik Endeksi Araştırması (URAK)

Son olarak, daha önce belirttiğimiz gibi URAK tarafından yıllar itibariyle gerçekleştirilen İller arası Rekabetçilik Endeksi çalışmasını incelediğimizde aşağıda iller bazındaki tablolarda görebileceğimiz gibi dört alt endeks bazında hesaplanan genel endeks sıralamasına göre Malatya ve Elazığ illerinin 28 ve 27. olmak üzere ilk 30 il içerisinde yer aldığı görülmektedir. Her ne kadar son araştırmaya göre bir miktar gelişim göstermelerine rağmen Bingöl ve Tunceli illeri sıralamada 71 ve 74. sıralarda yer almaktadırlar.

2007-2008 araştırmasından bu yana alt endeksler bazında dalgalı bir seyir izleyen Elazığ ili son veriler göre Erişilebilirlik Alt Endeksi bazında gösterdiği önemli gelişim sayesinde bir önceki yılda yaşadığı gerilemeyi terse çevirerek sıralamada 12 sıra birden yükselmiştir. Yine Malatya ili çalışmanın ilk yapıldığı yıldan bu yana ilk 30 içerisinde bulunarak istikrarlı seyrini korumuştur. Bunu gerçekleştirirken Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi Bazındaki artan performansı dikkat çekmektedir. Bingöl ilinin son araştırmaya göre 4 basamak ilerlemesinde Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi Bazındaki performansı etkili olmuştur. Tunceli ilinin 3 sıra ilerlemesinde de

Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi Bazında ve Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi Bazında gerçekleştirdiği ilerlemenin payı bulunmaktadır.

Tablo 4 Malatya İli Rekabetçilik Endeksi Sıralamaları

Sıralama	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Genel Endeks	30	28	28
Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi	32	26	31
Markalaşma ve Yenilikçilik Alt Endeksi	43	44	49
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi	40	36	22
Erişilebilirlik Alt Endeksi	23	23	25

Kaynak: İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2009 -2010, URAK

Tablo 5 Elazığ İli Rekabetçilik Endeksi Sıralamaları

Sıralama	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Genel Endeks	34	39	27
Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi	8	9	11
Markalaşma ve Yenilikçilik Alt Endeksi	53	52	44
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi	60	72	60
Erişilebilirlik Alt Endeksi	40	42	23

Kaynak: İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2009 -2010, URAK

Tablo 6 Bingöl İli Rekabetçilik Endeksi Sıralamaları

Sıralama	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Genel Endeks	72	75	71
Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi	71	71	70
Markalaşma ve Yenilikçilik Alt Endeksi	73	74	76
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi	76	79	63
Erişilebilirlik Alt Endeksi	71	70	71

Kaynak: Uluslararası Rekabetçilik Endeksi 2009 -2010, URAK

Tablo 7 Tunceli İli Rekabetçilik Endeksi Sıralamaları

Sıralama	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Genel Endeks	78	77	74
Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi	64	54	52
Markalaşma ve Yenilikçilik Alt Endeksi	77	77	81
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi	81	80	74
Erişilebilirlik Alt Endeksi	74	75	75

Kaynak: Uluslararası Rekabetçilik Endeksi 2009 -2010, URAK

4- ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Sonuç olarak, yukarıda incelediğimiz dört çalışmanın da sonuçları bize TRB1 Düzey 2 Bölgesi içinde önemli gelişmişlik farklılıklarının olduğunu göstermektedir. Gerek ekonomik ve sosyal ve gerekse coğrafi farklılıklar doğrultusunda Bölge içinde görece daha gelişmiş olan Malatya ve Elazığ illeri ve daha az gelişmiş olan Bingöl ve Tunceli illerinin iki ayrı “alt bölge” oluşturdukları dikkat çekmektedir.

5- ÖNERİ VE TEDBİRLER

Bölge içi ve paralelinde bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması için ulusal ve yerel kaynakların azami fayda sağlayacak şekilde kullanılarak söz konusu dengesizliklerin giderilmesine yönelik alınabilecek tedbirler genelde ülkemiz için özelde de TRB1 Bölgesi illeri için şu şekilde sıralanabilir:

Şehir ve ilçe merkezlerinin fiziki altyapılarının iyileştirilmesi: Mevcut yatırımları geliştirmek ve yeni yatırımların çekilmesini teşvik etmek amacıyla başta organize sanayi bölgeleri olmak üzere özel sektör yatırımlarının uygun koşullarda gerçekleşmesi açısından altyapının düzeltilmesi ve geliştirilmesi önem taşımaktadır.

İnsan kaynaklarının geliştirilmesi: Yerelde girişimcilik ruhunu oluşturarak, bölgenin iç potansiyellerini harekete geçirmek suretiyle bölgede üretim ve istihdamı artırmak mümkün olacaktır.

Bölge illerinin potansiyellerinin tespit edilmesi: İllerin potansiyellerini, rekabette avantajlı sektör ve alanlarını belirlemek, böylelikle teşvik ve hibe mekanizmalarının kaynak israfına neden olmadan etkin ve verimli bir şekilde işlemesi sağlanacaktır.

Sosyal yapının güçlendirilmesi: İllerin yaşanabilirliğini artırmak, tercih edilen yaşam alanları oluşturmak ekonomik gelişmenin bir ön koşulu olarak görülmelidir.

Ulusal Programların uygulamaya geçirilmesi: DAP, Cazibe Merkezleri gibi büyük ölçekli programların uygulamaya geçirilmesi hızlı bir kalkınma hamlesi oluşturacağından bölge için önem arz etmektedir. Malatya ve Elazığ illerinin dâhil olduğu Cazibe Merkezleri Projesi uzun vadede çevre illere de olumlu katkılarda bulunarak bölgeler arası ve bölge içi farklılıkları gidermekte büyük rol oynayacaktır.

Yukarıda saydığımız önlemlerin planlı bir şekilde uygulanması ve yakından takip edilmesi adına yerelde “Bölgelerarası ve Bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak” amacıyla kurulan kalkınma ajanslarına, TRB1 özelinde Fırat Kalkınma Ajansı’na önemli görevler düşmektedir. Yaptığı ve yapacağı orta ve uzun vadeli planlar doğrultusunda, gerek kendi yürüteceği programlar gerekse ulusal ve yereldeki diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte yürüteceği programlarla bölgesel gelişmişlik

farklılıklarını azami seviyeye indirmek yolunda önemli mesafeler kat edeceği aşıkardır.

KAYNAKÇA

Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal>

Dinçer, Bülent ve Metin Özaslan (2004), “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004)”,

Dinçer, Bülent, Metin Özaslan ve Erdoğan Satılmış (1996), “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”, *DPT Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü*, Yayın no: DPT 2466,

Dinçer, Bülent, Metin Özaslan ve Taner Kavasoğlu (2003), “İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)”, *DPT Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü*, Yayın no: DPT 2671.

Berber, Metin, Uğur Sivri, Ezgi Baday Yıldız (2010), Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, 2010,

URAK, İllerarası Rekabetçilik Endeksi, 2007-2008, 2008-2009 ve 2009-2010, www.urak.org